Despre relațiile sintactice

Mihaela Miron-Fulea
Universitatea ”Ovidius” din Constanța

Abstract: *This article proposes a systematic and accessible description of the ways in which the units belonging to the syntactic level of contemporary Romanian language are structured. The central concept is that of syntactic relation, and the cognitive itinerary starts from the definition of the structural notion of relation, in order to understand the fundamental types of internal relations of the sentence. The typology of syntactic relations allows the construction of an integrative perspective on syntactic functions, by capturing the concrete manifestation of each relation and by detecting the specialized linguistic means of achieving a certain type of syntactic relation.*

Keywords: *syntactic relation, dependence, nondependence, interdependence, double dependence, complex dependence, unilateral dependence, coordination, apposition, parantheticals.*

1. Nivelul sintactic

Punctul de plecare în abordarea nivelului sintactic îl reprezintă conceptul de *enunţ*, definit drept *secvenţa fonică dotată cu un anumit contur intonaţional, izolată prin pauze şi purtătoare a unei semnificaţii, care-i conferă statut de unitate comunicativă*.

Studiul sintactic de tip analitic porneşte de la enunţ, pe care-l descompune în elemente componente, numite unităţi sintactice, ajungându-se, prin repartizarea tuturor elementelor de acelaşi fel într-o clasă comună/ paradigmă, la configurarea unei tipologii a funcţiilor sintactice.

Inventarul de poziţii sintactice se stabileşte în conformitate cu anumite criterii. În decursul timpului, s-a produs o departajare a două orientări fundamentale, datorată tocmai diferenţelor referitoare la criteriile de stabilire a inventarului de funcţii sintactice, şi anume:

– **orientarea tradiţională**, care-şi are originile în Antichitatea greco-latină şi care este guvernată de obiective normative. La ora actuală, modelul tradiţional este caracteristic modului de desfăşurare a orelor de gramatică în învăţământul preuniversitar. Dintre lucrările reprezentative tradiţionale menționăm:

– *Gramatica limbii române*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1963, volumul I (*Morfologia*), volumul al II-lea (*Sintaxa*);

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

– *Gramatica pentru toţi*, Mioara Avram, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1986;
– *Sinteze de limba română*, coordonator Theodor Hristea, Editura Albatros, Bucureşti, 1984.

– **orientarea structurală** este prezentă în învăţământul universitar şi îşi are punctul de pornire în tezele lui Ferdinand de Saussure. Lucrările fundamentale sunt:
– *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Valeria Guţu-Romalo, EDP, Bucureşti, 1973;
– *Teorie şi analiză gramaticală*, Gabriela Pană-Dindelegan, Editura Coresi, Bucureşti, 1992/1994;
– *Limba română contemporană. I: Fonetica. Fonologia. Morfologia*, coordonator Ion Coteanu, EDP, Bucureşti, 1983.
– *Sintaxa grupului verbal*, Gabriela Pană-Dindelegan, Editura Aula, Braşov, 1999.
– *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Humanitas Educational, București, 2003.
– *Gramatica limbii române (GALR)*, coordonator Valeria Guțu Romalo, Editura Academiei Române, București, 2005/2008.
– *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, coordonator Gabriela Pană Dindelegan, Editura Academiei Române, București, 2010.

În gramatica tradiţională, se folosesc criterii eterogene, uneori chiar nonpertinente, fapt ce duce la crearea multor dificultăţi atât în teorie, cât şi în analiza textelor. *Criteriul logico-semantic* se dovedeşte a fi preponderent, fiind ocurent, evident, alături de criteriul morfologic şi de cel sintactic.
Exemple:

- *Verbul este partea de vorbire care denumeşte acţiuni, stări […].*
- *Substantivul este partea de vorbire care denumeşte lucruri, fenomene ale naturii […].*

Dacă am avea în vedere definiţia verbului, prezentată mai sus, ar însemna că, în mod paradoxal, *alergare*, denumind o acţiune, s-ar circumscrie clasei morfologice a verbului; or, indiscutabil, *alergare* este un substantiv provenit prin conversiune din infinitivul lung.

Definiţiile date funcţiilor sintactice sunt, de cele mai multe ori, circulare şi, implicit, deficitare:

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

- *Subiectul este partea de propoziţie care arată cine îndeplineşte acţiunea realizată de către predicat.*
- *Predicatul este partea de propoziţie care arată ce face subiectul.*

Criteriul logico-semantic este utilizat, dincolo de definiţie, în operaţia de identificare a funcţiilor sintactice, în activitatea de analiză a textului, şi anume, prin *utilizarea întrebărilor* care, teoretic, ar trebui să- şi dovedească eficienţa în absolut toate situaţiile.

Însă, de îndată ce ne aflăm în faţa unui text pe care dorim să-l supunem analizei, descoperim că întrebarea, departe de a reprezenta un instrument de lucru, nu este decât o capcană. Astfel, chiar din primul moment, se iveşte dificultatea de a alege, dintr-un repertoriu de întrebări, o singură întrebare care să corespundă situaţiei respective. Apoi, întrebarea selectată ar trebui să conducă, fară echivoc, la identificarea unei anumite poziţii sintactice, în detrimentul celorlalte. Însă, este posibil ca două sau mai multe întrebări să-şi justifice prezenţa, fiecare „indicând" o funcţie sintactică diferită [vezi exemplul (a)] sau, mai grav, ca aceeaşi întrebare să ne orienteze înspre două funcţii sintactice distincte [vezi exemplul (b)]:

(a) *Îmi place Ion.*
"Ce îmi place?" => *Ion* = complement direct;
"Cine îmi place?" => *Ion* = subiect;
(b) "*Îmi place muzica.*"
"Ce îmi place?" => *muzica* = subiect sau complement direct (fapt inadmisibil).

Propunându-şi să ofere un model de descriere omogen și operaţional, gramatica structurală se debarasează de criteriul logico-semantic, făcând uz, în mod exclusiv, de **mijloacele formale** de definire, acestea permițând depăşirea dificultăţilor şi inadvertenţelor prezente în modelul tradiţional, pentru a pune bazele unui ansamblu teoretic coerent, care să-şi demonstreze aplicabilitatea şi validitatea inclusiv în analiza concretă de text.

2. Tipologia relaţiilor sintactice

Obiectul de studiu al sintaxei îl constituie descrierea structurii sintactice a enunţului. Gramatica structurală porneşte de la ideea că relaţia reprezintă criteriul fundamental al acestui tip de demers. Astfel, orice enunţ alcătuit din minimum doi termeni (enunţ analizabil) se stucturează în virtutea a două tipuri de relaţii:

– relaţii **externe** enunţului= relaţii referenţiale, care asigură legătura dintre enunţ (fapt lingvistic) şi realitate (fapt extralingvistic). Deşi exterioară

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

enunţului, deoarece nu priveşte organizarea internă a enunţului, relaţia de referenţialitate este obligatorie.

– relaţii **interne** enunţului= privesc organizarea internă a enunţului, ele intervenind între elementele componente ale unui enunţ.

Relaţiile interne se clasifică în relații de vecinătate și în relații sintactice. Astfel:

– **Relaţiile de vecinătate**= se datoresc faptului că, pentru a construi un enunţ, e necesar ca unităţile componente să cunoască o înlănţuire fie cronologică, fie spaţială. De aceea, un element al enunţului se poate afla faţă de celelalte elemente ale enunţului în relaţie de vecinătate la dreapta, la stânga sau bilaterală.

De exemplu, într-un enunț precum: *Copilul merge la bunici*:

- termenul *copilul* se află în relație de vecinătate la dreapta cu termenul *merge*;
- termenul *merge* se află în relație de vecinătate la stânga cu termenul *copilul* și de vecinătate la dreapta cu termenul *bunici*,
- termenul *bunici* este în relație de vecinătate la stânga cu termenul *merge*.

– **Relaţiile sintactice (structurale/ de structură)**= reprezintă unul dintre mijloacele cu o deosebită importanţă în descrierea organizării sintactice a enunţului, deoarece, pe baza tipului de relaţie sintactică, se ajunge la definirea şi identificarea fiecărei poziţii sintactice.

Clasificarea relaţiilor sintactice face apel la **testul substituţiei cu zero (sau testul omisiunii)**: se verifică dacă un termen poate sau nu să fie omis, fără ca acest lucru să destructureze enunţul în care este ocurent.

Astfel**, relaţiile sintactice** se împart în:

I. **Relaţii de DEPENDEN ȚĂ** = se instaurează atunci când măcar unul dintre termeni răspunde negativ la testul omisiunii. Termenul care poate fi omis se numeşte **determinant** (adjunct), în vreme ce termenul care răspunde negativ la testul substituţiei cu zero se numeşte **determinat** (centru, regent). La rândul său, relaţia de dependenţă se clasifică în:

– dependenţă bilaterală sau interdependenţă;
– dublă dependenţă;
– dependenţă complexă;
– dependenţă unilaterală.

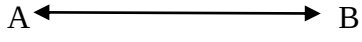
BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

II. **Relaţii de NON-DEPENDENȚĂ** = se instaurează atunci când ambii termeni răspund pozitiv la testul omisiunii. Se identifică trei subtipuri de relații de non-dependență:

– coordonarea;
– echivalenţa sau opoziţionarea;
– relaţia de supraordonare sau incidenţa.

2.1. Relaţiile de dependenţă

2.1.1. **Relația de INTERDEPENDENȚĂ** este o relație sintactică instaurată între doi termeni, A şi B, care răspund negativ la testul omisiunii, deoarece termenul A presupune prezenţa termenului B şi, invers, termenul B presupune prezenţa termenului A:

Dependenţa reciprocă dintre cei doi termeni se manifestă prin faptul că fiecare termen impune celuilalt anumite particularităţi gramaticale.

În limba română, această relaţie este actualizată între nominalul-**subiect** (A) şi verbul la formă personală- **predicat** (B)[1]:

- pronumele personal[2] cu funcția sintactică de subiect impune verbului[3] cu funcția sintactică de predicat, prin **acord**, categoriile gramaticale de **persoană** şi de **număr**;

- verbul la formă personală – predicat impune numelui – subiect, prin **recţiune**, categoria gramaticală de **caz nominativ**.

Manifestarea trăsăturilor relaţiei de interdependenţă cunoaşte anumite restricţii:

✓ **Acordul propriu-zis în persoană şi în număr** are loc numai în condiţiile în care, pe de o parte, predicatul se realizează printr-un verb la formă personală (realizarea definitorie a poziţiei sintactice predicat) şi, pe de altă parte, subiectul se realizează printr-un pronume personal (realizarea definitorie a subiectului).

[1] Subiectul şi predicatul reprezintă nucleul oricărui enunţ, astfel încât, în analiza de text, trebuie să se identifice, înainte de orice, predicatul şi subiectul, de-abia apoi putându-se trece la identificarea celorlalte funcţii sintactice.

[2] Pronumele personal la cazul Nominativ (caz impus prin recțiune de către centrul verbal) reprezintă realizarea definitorie, prototipică a funcției sintactice de subiect.

[3] Termenul determinat (centru, regent) interesează nu din perspectiva funcţiei sintactice, ci sub aspect morfologic. De altfel, verbul la formă personală reprezintă realizarea definitorie a funcției sintactice de predicat,

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

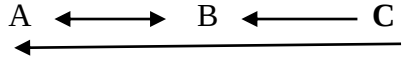
Dacă subiectul se realizează printr-o parte de vorbire indiferentă fie la categoria numărului, fie la categoria persoanei, fie la ambele categorii, atunci vorbim de **acordul de tip analogic**: se impune verbului – predicat o formă de persoană şi/ sau de număr prin analogie cu forma ce ar fi fost impusă dacă, în locul părţii de vorbire prin care e realizat subiectul, ar fi apărut un pronume personal. Or singurul pronume capabil să substituie orice altă parte de vorbire sau chiar o propoziţie este pronumele personal de persoana a III-a (fie la singular, fie la plural).

✓ Verbul la formă personală cu funcţia sintactică de predicat nu reuşeşte să impună prin regim sau recţiune subiectului cazul nominativ decât dacă subiectul se exprimă printr-o parte de vorbire care cunoaşte categoria cazului (substantiv, pronume, numeral[4]).

2.1.2. **Relaţia de DUBLĂ DEPENDENŢĂ** este o relaţie ternară, în care un termen C depinde de alţi doi termeni A şi B: prezenţa termenului C presupune prezenţa altor doi termeni A şi B, în vreme ce reciproca nu este valabilă.

În relaţie de dublă dependenţă, în poziția C, se află, în limba română, **numele predicativ** și **elementul predicativ suplimentar**.

a) Numele predicativ intră în relaţie de dublă dependenţă faţă de nominalul - subiect şi faţă de verbul copulativ:

subiect verb copulativ nume predicativ

Numele predicativ exprimat printr-un adjectiv[5] depinde de nominalul-subiect, deoarece acesta îi impune adjectivului, prin **acord**[6], categoriile gramaticale de **gen** şi de **număr**.

Numele predicativ depinde de verbul copulativ, deoarece verbul-copulativ îi impune, prin **regim**, **cazul nominativ**, dacă numele predicativ este realizat printr-un adjectiv, substantiv, pronume, numeral.

Exemple:

- *Ea este frumoasă.*

[4] În gramatica structurală, numeralul nu constituie o clasă lexico- gramaticală/ parte de vorbire autonomă, ocurenţele sale fiind repartizate fie la substantiv, fie la pronume, fie la adjectiv, fie la adverb.

[5] Adjectivul reprezintă realizarea definitorie a numelui predicativ.

[6] Vorbim de acord în gen şi număr cu direcţia subiect → nume predicativ dacă: (a) subiectul se exprimă printr-o parte de vorbire care cunoaşte categoria genului şi a numărului; (b) numele predicativ se exprimă printr-un adjectiv.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

- *El este frumos.*
- *Ele sunt frumoase.*
- *Ei sunt frumoşi.*

b) Elementul predicativ suplimentar[7] intră în relaţie de dublă dependenţă:

✓ fie cu nominalul -subiect şi verbul necopulativ (**subiect – verb necopulativ – element predicativ suplimentar**):

Exemple:

- *Ea se crede frumoasă.*
- *El se crede frumos.*
- *Ele se cred frumoase.*
- *Ei se cred frumoşi.*

✓ fie cu obiectul direct şi verbul necopulativ (**obiect direct – verb necopulativ - element predicativ suplimentar***)*

Exemple*:*

- *O credeam frumoasă.*
- *Îl credeam frumos.*
- *Le credeam frumoase.*
- *Îi credeam frumoşi.*

Elementul predicativ suplimentar depinde de:

- nominalul - subiect/ obiect direct, deoarece acesta îi impune, atunci când elementul predicativ suplimentar se realizează printr-un adjectiv, prin **acord**, caracteristicile de **gen** şi de **număr**.
- verbul necopulativ, pentru că acesta îi impune, prin **rectiune, cazul nominativ**, dacă elementul predicativ suplimentar e realizat printr-un adjectiv, substantiv, pronume, numeral.

Deşi actualizează acelaşi tip de relaţie (dublă dependenţă), numele predicativ şi elementul predicativ suplimentar se diferenţiază:

✓ prin faptul că regentul verbal este reprezentat de un verb copulativ (pentru numele predicativ) sau de un verb necopulativ (pentru elementul predicativ suplimentar);

✓ prin aceea că structurile în care apar cele două poziţii sintactice sunt de natură diferită:

- structuri nederivate (pentru numele predicativ);
- structuri derivate din structuri de bază bipropoziţionale (pentru elementul predicativ suplimentar).

Exemple

[7] Adjectivul este realizarea definitorie a elementului predicativ suplimentar.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

- *Ea se crede frumoasă* < enunţ derivat din: *Ea crede* [1]/ că *ea este frumoasă* [2]/.

- *Eu o credeam fericită < Eu credeam* [1]/ *că ea este fericită* [2]/.

2.1.3. **Relaţia de DEPENDENŢĂ COMPLEXĂ** este tot o relaţie ternară, care apare atunci când un termen C depinde de un termen A, însă, pentru ca termenul C să fie prezent, este necesar ca un alt termen B să depindă de A.

Altfel spus, este relaţia în care doi termeni B şi C depind de acelaşi termen A, însă prezenţa lui C în dependenţă de A presupune prezenţa lui B în dependenţă de A, în vreme ce prezenţa lui B în dependenţă de A nu presupune prezenţa lui C în dependenţă de A.

În relaţie de dependenţă complexă, în poziţia C, se află:

a) **circumstanţialul opoziţional**:
   - *În loc de mere* $_C$*, a luat* $_A$ *père* $_B$.

C ⟶ A ⟵ B

b) **circumstanţialul de excepţie**:
   - *În afară de père* $_C$*, nu a (mai) luat* $_A$ *altceva* $_B$.

c) **circumstanţialul cumulativ**:
   - *În afară de père* $_C$*, a luat* $_A$ *şi mere* $_B$.

d) **circumstanţialul sociativ**:
   - *Eu* $_B$ *merg* $_A$ *cu tine* $_C$.

Toate funcţiile sintactice aflate în relaţie de dependenţă complexă reprezintă nişte structuri derivate din structuri de bază bipropoziţionale:

(a) *În loc de mere, a luat pere < Nu a luat mere, a luat pere.*

(b) *În afară de pere, nu a (mai) luat altceva < A luat pere, nu a mai luat altceva*[8].

(c) *În afară de pere, a luat şi*[9] *mere < A luat pere, a luat şi mere.*

(d) *Eu merg cu tine < Eu merg, tu mergi.*

NB: Când prepoziţia ***cu*** apare în structura unui circumstanţial instrumental, există riscul confundării determinantului instrumental cu acela sociativ. Însă opoziţia instrumental/ sociativ se fundamentează pe opoziţia structură nederivată (pentru circumstanţialul instrumental)/ structură derivată (pentru circumstanţialul sociativ):

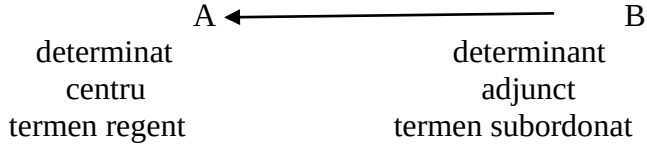
- *Eu lupt cu sabia*, unde *(cu) sabia* este complement instrumental, deoarece enunţul nu este derivat din **Eu lupt, sabia luptă*, ci este nederivat.

[8] *altceva* = element totalizator prin raportare la care elementul "*pere*" se prezintă ca excepţie.
[9] *şi* = semiadverb corelativ.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

- *Eu plec cu mama*, unde (*cu) mama* este complement sociativ, deoarece enunţul este derivat din *Eu plec, mama pleacă*.

2.1.4. **Relaţia de DEPENDENŢĂ UNILATERALĂ** se instaurează între doi termeni A şi B, dintre care unul răspunde negativ la testul omisiunii, iar celălalt răspunde pozitiv. Altfel spus, prezenţa lui B impune prezenţa lui A, însă reciproca nu este valabilă.

În relaţie de dependenţă unilaterală, în poziția B, se află:

- atributul (în grupul nominal);
- complementul direct; complementul secundar; complementul de agent; complementul indirect; complementul prepoziţional; complementul sociativ, complementul comparativ, complementul de schimb;
- circumstanţialul de mod, circumstanţialul cantitativ,circumstanţialul instrumental; circumstanţialul de relaţie;circumstanţialul de timp, circumstanţialul de loc, circumstanţialul de cauză, circumstanţialul final, circumstanţialul concesiv, circumstanţialul consecutiv.

2.2. **Relaţia de dependenţă: TRĂSĂTURI**

- Relaţia de dependenţă se stabileşte între două unităţi heterofuncţionale, distribuite la niveluri diferite. Relaţia implică prezenţa a minimum doi termeni, unul în calitate de regent (determinat), plasat pe axa de ordonare şi altul în calitate de determinant, plasat sub axa de ordonare. Prezenţa termenului determinant este condiţionată de prezenţa termenului determinat, în vreme ce reciproca nu este valabilă întotdeauna. Cei doi termeni, prin apartenenţa lor la planuri diferite, se dispun într- o poziţie ierarhică şi se proiectează la nivel superior, printr-un proces integrator de stratificare, conform căruia unităţile de rang inferior se integrează, în calitate de constituenţi, în unităţile de nivel superior.
- Relaţia de dependenţă este o relaţie structurală, referenţială, ierarhică, generatoare de structură şi, implicit, de poziţie sintactică, relaţia şi poziţia sintactică fiind solidare în conexiunea prin dependenţă.
- Poziţia sintactică a celor două unităţi este constantă, stabilă, ele neputând fi intervertite structural fără să-şi schimbe calitatea. Prin inversiune structurală, determinatul trece în poziţia de determinant, iar determinantul în cea de determinat:

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

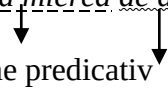
- *Este dulce ca mierea.*

nume predicativ

complement comparativ de egalitate

- *Este ca mierea de dulce.*

nume predicativ

circumstanţial de relaţie

- *A terminat şcoala [1]/ când avea 20 de ani.[2]/*

P_1 = propoziţie principală, autonomă.
P_2 = circumstanţială de timp (aflată în relaţie de dependenţă unilaterală faţă de centrul verbal *a terminat* din P_1, conector fiind adverbul relativ *când*).

- *Când a terminat şcoala [1]/, avea 20 de ani.[2]/*

P_1 = circumstanţială de timp (aflată în relaţie de dependenţă unilaterală faţă de centrul verbal *avea* din P_2, conector fiind adverbul relativ *când*)
P_2 = propoziţie principală, autonomă.

- Neutralizarea relaţiilor de dependenţă este un proces diacronic, care, în sincronie, are drept rezultat anularea sau invalidarea unor unităţi sintactice, constituindu-se astfel **unităţi metalexemice** (cuvinte compuse, locuţiuni, expresii idiomatice), caracterizate ca unităţi cu structură fixă, în care relaţiile dintre componente sunt irelevante în analiza sintactică:

Exemple:

- Cine *ştie [1]/cine a câştigat? [2]/*

P_1 = propoziţie principală interogativă.
P_2 = completivă directă (aflată în relaţie de dependenţă unilaterală faţă de centrul verbal *ştie* din P_1, conector fiind *cine*).

faţă de:

- *„Cine ştie cine a câştigat!"*

cine ştie cine = locuţiune pronominală nehotărâtă.

- Relaţia de dependenţă poate fi convertită într-o relaţie de adordonare de tip coordonativ, prin plasarea pe acelaşi plan a celor două unităţi referenţiale:

- *Pentru că a fost ger[1]/, de aceea au îngheţat apele. [2]/*

P_1 = circumstanţială de cauză (aflată în relaţie de dependenţă unilaterală faţă de centrul verbal *au îngheţat* din P_1, conector fiind locuţiunea conjuncţională specifică, cauzală *pentru că*)
P_2 = propoziţie principală, autonomă.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

față de:

➢ *A fost ger[1]/şi/ de aceea au îngheţat apele.[2]/*

P_1 = propoziție principală,
P_2 = propoziție principală.

➢ La nivel sintagmatic, din convertirea unui raport de dependenţă poate rezulta o apoziţie:

- *Doctorul este unchiul tău.*

nume predicativ

- *Doctorul, unchiul tău (...).*

apoziţie

➢ Convertirea relaţiei de dependenţă într-o relaţie de supraordonare se produce prin transformarea vorbirii indirecte în vorbire directă:

- *L-a întrebat dacă a înţeles > Ai înţeles? [1]/ l-a întrebat el.[2]/* (unde P_1 = propoziție principală; P_2 = propoziție incidentă).
- *I-a promis că nu-l deranjează > Nu te mai deranjez,[1/] îţi promit[2]/.(*unde P_1 = propoziție principală; P_2 = propoziție incidentă).

2.3. Relaţiile de non-dependenţă

Se stabilesc între minimum două unităţi sintactice, ambele răspunzând pozitiv la testul substituţiei cu zero, altfel spus prezenţa termenului A nu implică prezenţa termenului B şi invers. Însă, deşi ambii termeni pot fi omişi din enunţ, fără ca acest lucru să se repercuteze asupra statutului însuşi de unitate comunicativă al enunţului, prezenţa unei relaţii de nondependenţă presupune prezenţa măcar a unei relaţii de dependenţă.

Relaţia de non-dependenţă cuprinde în sfera ei:

2.3.1. **Relaţia de COORDONARE** = în care termenii coordonaţi au propria lor referinţă (fiecare termen trimite la un referent distinct). Coordonarea îmbracă două forme:

- **joncţiunea**– realizată prin intermediul conjuncţiilor coordonatoare (copulative, adversative, disjunctive, conclusive), care au rol de elemente de relaţie;

– **juxtapunerea**– realizată, la nivel ortoepic, cu ajutorul pauzelor, iar, la nivelul ortografic, prin semnele de punctuaţie (virgule).

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

Caracteristica relaţiei de coordonare, dincolo de noncoreferenţialitatea termenilor, este dată de faptul că termenii coordonaţi sunt implicaţi, fiecare în parte, într-o **relaţie de dependenţă cu acelaşi termen regent** (termenii coordonaţi depind de acelaşi regent).
Exemple:

Eu şi Maria am plecat.
A⟺B C

- A se află în relaţie de nondependenţă prin coordonare copulativă cu B;
- A și B se află în relaţie de interdependenţă cu C.

Elementele coordonate pot fi:

- părţi de vorbire; propoziţii; o parte de vorbire şi o propoziţie;
- homofuncţionale (au aceeaşi funcţie sintactică) sau heterofuncţionale (funcţii sintactice diferite), ca în exemplul:

- *Vin astăzi[1]/, cum pot[2]/ şi/ cu cine pot[3]/.*
A ⟵ B c.timp ⟺ C c.mod ⟺ D c.sociativ

2.3.2**. Relaţia de APOZIȚIONARE (sau de ECHIVALENȚĂ)** = în care termenii sunt coreferenţiali (trimit la acelaşi referent). În relaţie de apoziţionare se află **apoziţia**, celălalt termen al relaţiei fiind numit bază.
Exemple:

- *.Am citit* A *un roman* B*, "La Medeleni"* C*.*
A⟵ B C
bază apoziţie

Se observă că:

✓ numai baza intră şi într-o relaţie de dependenţă cu o altă unitate a enunţului (A), în vreme ce apoziţia este limitată la singura posibilitate de a intra în relaţie de apoziţionare cu baza;

✓ schimbarea topicii între B şi C duce la schimbarea statutului de bază şi de apoziţie:

- *Am citit "La Medeleni", un roman.*
A⟵ B C
bază apoziţie

2.3.3. **Relaţia de SUPRAORDONARE** = în care unul dintre termeni aparţine planului comunicării (numit **dictum**), iar celălalt (aflat in relaţie de supraordonare), aparţine planului interpretativ (numit **modus**). În relaţie de supraordonare (sau de incidenţă) se află unităţile **incidente**.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

În mod obişnuit, prin „supraordonare" se denumeşte poziţia superioară a unui termen într-o clasificare/ ierarhie. Privită însă ca o posibilitate de relaţionare, supraordonarea se opune dependenţei şi adordonării (apoziţionării şi coordonării) prin poziţia sa distinctă faţă de axa de ordonare.

Fără a fi ierarhică, relaţia de supraordonare implică, în realizarea sa, existenţa a două planuri:

- ✓ un plan de bază, înscris pe axa de ordonare (A), purtător de informaţie, cu funcţie enunţiativă, denumit şi plan al comunicării (**dictum)**;
- ✓ un plan interpretativ, supraordonat (B), prin care fie se dau informaţii asupra conţinutului bazei, fie se exprimă o atitudine a vorbitorului faţă de cele communicate, ca o relaţie între subiect şi comunicare (**modus**):

- "*Lucrul în sine este de necunoscut, în înţelesul lui Kant.*"
dictum **modus**

Unităţile supraordonate, proiectate ca modalităţi marginale de natură intercomunicativă, pot fi omise, fără să afecteze structura unităţii bază. Prin autonomia lor, ele se realizează ca un metalimbaj a cărui referenţialitate o constituie atitudinea raţională sau afectivă a locutorului în raport cu obiectul comunicării.

Unităţile supraordonate produc discontinuităţi în organizarea structurală a unităţilor sintactice integrate, precum şi schimbări ale fluxului melodic:

- *La prima trecere – pe pod încăpeau numai patru căruţe – un cal atins cu jordia, nu se ştie de cine, sări cu picioarele pe parapet. (*F. Neagu).

Calitatea de bază a relaţiei de supraordonare poate fi satisfăcută de:

- ✓ orice unitate integrată în actul de comunicare cu statut de *dictum*, fiind explicită sau implicită (numai în vorbirea dialogată);
- ✓ o unitate supraordonată, când aceasta este susceptibilă de un comentariu:

- "*Cine scrie citeşte de două ori, spune un dicton latin (*modus$_1$*), mi se pare* (modus$_2$)*."*

Ca punct de incidenţă sau ca antecedent al relaţiei de supraordonare poate servi orice unitate sintactică intrată în sfera de interes a locutorului:

- ✓ sintagmă:

- *Într-un mod foarte îndepărtat* bază*, e drept* modus*, şi prin alianţă era rudă cu doctorul Zănoaga."*

- ✓ propoziţie:

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)

- *A fost o maltratare meritată* bază, *poate* modus1, *dar, oricum* modus2, *prea sălbatică."*
- "*Ce frumos e călugărul acela* bază, *șopti contesa zâmbind* modus."

✓ frază:

- "*Așa o fi* bază, *n-o fi așa* bază, *zise mama* modus , *vreu să-mi fac bărbatul popă.*

Bibliografie

Guțu Romalo, Valeria. *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*. București: EDP, 1973.

Guțu Romalo, Valeria (coordonator). *Gramatica limbii române (GALR).* București: Editura Academiei Române, 2005/2008.

Miron-Fulea, Mihaela. *Limba română contemporană. Sintaxa.* Caiet de Studiu Individual. Specializarea Limba şi literatura română – O limbă şi literatură modernă, Anul de studii II, Semestrul I, Departamentul ID_IFR. Universitatea „Ovidius" Constanța, 2011.

Miron-Fulea, Mihaela. *Limba română contemporană. Sintaxa.* Caiet de Studiu Individual. Specializarea Limba şi literatura română – O limbă şi literatură modernă, Anul de studii II, Semestrul II, Departamentul ID_IFR, Universitatea „Ovidius" Constanța, 2011.

Pană Dindelegan, Gabriela. 1992/1994. *Teorie și analiză gramaticală*. București: Editura Coresi, 1992/1994.

Pană Dindelegan, Gabriela. *Sintaxa grupului verbal*. Brașov: Editura Aula, 1999.

Pană Dindelegan, Gabriela. *Admiterea în facultate. Teste de limba română*. Editura Humanitas Educational, 2001.

Pană Dindelegan, Gabriela. *Elemente de gramatică: dificultăți, controverse, noi interpretări*. București: Editura Humanitas Educațional, 2003.

Pană Dindelegan, Gabriela (coordonator). *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR), București: Editura Academiei Române, 2010.

BDD-A33040 © 2021 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:30 UTC)